

N:o 100.

Af herr **Hj. Branting**, *angående sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse i stad, att vid stadsfullmäktigval hvarje röstberättigad må ega en röst.*

Jemsides med krafvet på att i det politiska samhället upptaga de tre fjerdedelar af nationens myndige män, hvilka vår nuvarande riksdagsordning stämplar som andra klassens medborgare, därför att de hittills ej förstått att tilltvinga sig en närmelsevis anständig lön för sitt hårda arbete, framträder, med arbetareklassens stigande insigt om hvad den rätteligen bör betyda i stat och kommun, också fordran på en genomgripande reformation af våra nuvarande *kommunala* rösträttsbestämmelser.

De inskränkningar, som ännu i Sverige göra politisk rösträtt till ett klassprivilegium, äro ur allmän-europeisk synpunkt qvarlefvor från ett förgånget tidsskede. Alla vår verldsdelns ledande stater ha för någon mansålder sedan haft en liknande trång basis för sin folkrepresentation, fast de sedan allesamman funnit för inre eller yttre säkerhet högst nödigt och nyttigt att i stället kalla hela folket till meddelaktighet i statsstyrelsen, byggande sålunda mer eller mindre följdriktigt på den allmänna rösträttens ensamt hållbara grund.

Våra svenska *kommunala* rösträttsbestämmelser draga för visso snäfvå gränser för delaktighet i rösträtten, men ännu långt värre är att de införa och gifva lagens sanktion åt den mest upprörande olikställighet mellan personer, hvilka ändå erkännas som myndiga och röstberättigade medlemmar af samma kommun. Mig veterligen saknar vår kommunallagstiftning motstycke i oblygt proklamerande af grundsatsen, att penningen betyder allt och personen intet.

Samlandet hos *en* person af en storartad mängd röster, som i Sverige är grundvalen för vårt kommunala lif, väcker hos medlemmar af andra civiliserade nationer, när de höra talas derom, en tviflande förvåning och föga doldt åtlöje. Vi behöfva ej gå längre än till våra grannländer Norge och Danmark för att finna, i stället för våra fyrkar och debetsedels-röster, grundsatsen om *lika* rösträtt för alla kommunalt röstberättigade genomförd. Det behöfver knappt nämnas, att detsamma är fallet i länder som Frankrike, England och Schweiz. I Belgien, der man nyss, i samband med rösträttens utsträckning till allmän, lyckades insmuggla en graderad skala upp till 4 röster, brännmärktes ett sådant attentat mot medborgarnes likställighet i kammaren som »de fyra skändligheternas lag» och väckte en våldsam opinionsstorm i hela landet. Ja, i sjelfva Preussen, hvars rösträttsbestämmelser härstamma från reaktionstiden efter besegrandet af 1848 års folkrörelser, väljer man visserligen sina kommunala korporationer (liksom Preussens deputeradekammare) i tre skilda förmögenhetsklasser, hvilka alla tre få väga lika, fastän den tredje ensam omfattar 85 procent af valmännen, men inom hvarje klass är dock sjelfklart rösträtten lika.

Det må finnas någon enstaka feodal vrå af Europa, t. ex. Mecklenburg, der det kommunala enväldet eller fåväldet praktiskt kan gå lika långt som här hemma, men då sker sådant åtminstone icke under sken af att den kommunala sjelfstyrelsen respekteras. Envælde får heta envælde och smugglas icke in bakom oskyldigt tal om olika röstvärde.

För den svenska *landsbygdens* del skall ju emellertid all denna kommunala orättfärdighet snart vara endast ett fult minne, derför borgan den kungliga reform-komité, som efter tre decenniers klagomål och framställningar från Andra Kammaren nu trädt i verksamhet. Det kan vid sådant förhållande icke falla mig in att nu framkomma med några förslag till ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Men så mycket mera orsak har Riksdagen i stället att se till att icke *städerna* bli bortglömda, när nu ju afsigten är att bryta det så länge, så allmänt och så starkt öfverklagade kommunala fåväldet i vårt land. Kongl. Maj:t har icke ansett sig skyldig att nu taga under ompröfning en reform af städernas kommunala rösträttsförhållanden, uttryckligen på den grund, att något Riksdagens beslut i sådan rigtning tills dato icke föreligger. Kongl. Maj:t väntar alltså på initiativ från Riksdagen, hvadan denna får hela ansvaret inför landet, om allt får bli i städerna vid det gamla.

Andra Kammaren har en gång, år 1891, för sin del beslutat en

skrifvelse med begäran om utredning och förslag rörande den kommunala rösträtten i städerna. Denna rönte emellertid det icke ovanliga ödet för reformansatser att falla i Första Kammaren. Sedan dess hafva nu 6 år förflutit, den allmänna meningen ute i landet blir otvifvelaktigt med stigande social upplysning allt mera klart demokratisk; det kan då vara ur flera synpunkter nyttigt att få konstateradt hur 1897 års Riksdag, som enligt grundlagen nu representerar svenska folket, ställer sig gent emot en reform, som öfverallt, der icke de krassa intresse-synpunkterna förvilla, redan är vunnen inför den upplysta opinionen.

Som bekant genomfördes verkligen år 1869 för städernas del den jemkningen, att ett röstmaximum för dem stadgades, relativt på $\frac{1}{50}$ af stadskommuns hela röstetal och absolut på 100 röster. Hur litet denna begränsning i praktiken verkat i den utjemnande rigtning man väl ändå afsåg med densamma, derom föreligga nu inemot tre årtiondens vittnesbörd af alla slag, hvilka väl borde kunna öfvertyga äfven dem, som genom vanan förhärdat sitt sinne till att icke längre känna det för människovärdet kränkande i att en enda person med 10,000 kronors inkomst skall, utan andra kvalifikationer än sina penningar, i stadens gemensamma angelägenheter ensam väga upp ett hundra arbetare med t. ex. 700 kronors årsinkomst — kanske desamma, hvilkas arbete skaffar honom hans inkomst. Öfverallt i våra städer är situationen densamma: den kommunala rösträtten fins nu icke till för det stora flertalet, en klick förmögne regera enväldigt sig och sin klass till fördel, och mot deras röstmassor står hela det stora samhället magtlöst.

Några belysande siffror från senaste stadsfullmäktigeval i vidt skilda delar af vårt land må här anföras. Hemtade från ortstidningar som de äro, torde de nog i allt väsentligt vara exakta, ty eljest skulle säkert icke motsidans pressorganer ha underlåtit att framkomma med försök till vederläggning.

I *Ystad* funnos 1896 inalles 1635 kommunalt röstberättigade. Af dem hade

595 personer hvardera	1 röst	=	595 kommunalröster
199 » »	2 röster	=	398 »
178 » »	3 »	=	534 »
176 » »	4—5 »	=	803 »
260 » »	6—20 »	=	3,037 »
192 » »	21—90 »	=	7,296 »
35 » »	91—100 »	=	3,477 »
1,635 personer.			16,140 röster.

Uppgifterna om näst sista gruppen äro ej så detaljerade som önskvärdt varit, men man räknar säkert icke för högt, om man påstår, att de förmögnaste 100 bland den gruppens 192 representera omkring 5,000 röster, d. v. s. att de rikaste 35 jemte dessa 100 ha absolut majoritet gent emot öfriga 1,500 »röstberättigade» invånare i staden. Eller med andra ord: den rikaste tolftedelen af befolkningen röstar öfver de elfva tolftedelarne.

För *Karlstad* får en motsvarande tabell, också för 1896, följande utseende:

751 personer	1 röst	=	751 röster
167 »	2 röster	=	334 »
130 »	3 »	=	390 »
65 »	4 »	=	260 »
100 »	5 »	=	500 »
40 »	6 »	=	240 »
19 »	7 »	=	133 »
12 »	8 »	=	96 »
57 »	9 »	=	513 »
165 »	10—19 »	=	2,179 »
114 »	20—29 »	=	2,643 »
69 »	30—39 »	=	2,391 »
59 »	40—49 »	=	2,302 »
23 »	50—59 »	=	1,217 »
25 »	60—69 »	=	1,574 »
16 »	70—79 »	=	1,157 »
6 »	80—89 »	=	510 »
9 »	90—99 »	=	839 »
31 »	100 »	=	3,100 »
1,858 personer.			21,129 röster.

Som man finner, går skiljelinien äfven här ända uppe vid 4,000 kronor, d. v. s. de 169 personer, som ha öfver 4,000 kronor i taxerad inkomst, förfoga öfver mer än hälften af hela röstetalet och rösta öfver alla andra 1,689 »röstberättigade». Den rikaste elftedelen röstar öfver de andra tio elftedelarne.

I *Söderhamn* är ställningen som följer:

1,073 personer à	1 röst	=	1,073 röster
214 » »	2 röster	=	428 »
Tpt 1,287 personer			Tpt 1,501 röster

Tpt 1,287 personer			Tpt 1,501 röster		
241	»	»	3 röster =	723	»
138	»	»	4 » =	552	»
119	»	»	5 » =	595	»
155	»	»	6—10 » =	1,089	»
143	»	»	11—20 » =	2,447	»
132	»	»	21—50 » =	4,124	»
41	»	»	51—99 » =	2,735	»
28	»	»	100 » =	2,800	»
<hr/> 2,284 personer.			<hr/> 16,566 röster.		

Oaktadt staden är ett utpregladt arbetaresamhälle, går äfven här skiljelinien uppenbarligen ej långt från 4,000 kronor-strecket. Den förmögnaste trettondelen af de »röstberättigade» bestämmer enväldigt för de tolf trettondelarne.

I ofvanstående siffror är ändå ingen hänsyn tagen till att det kommunala utskyldsstrecket enligt sakens natur företrädesvis decimerar just de lägsta inkomstgrupperna. Att en alldeles illusorisk rösträtt icke heller kan verka särdeles eggande till den skatteliqvid, som är dess förutsättning, behöfver ej närmare utvecklas.

Från södra, mellersta och norra Sverige tala sålunda siffrorna öfverallt samma språk: fåtalet regerar, och det stora flertalet har att lyda — och betala. Också är städernas skuldsättning — liksom ju för öfrigt också landskommunernas — stadd i hastig tillväxt. År 1880 utgjorde totalsumman (utom Stockholms 34 millioner) ännu blott 43 millioner kronor, vid 1894 års slut hade den sprungit upp till 106 millioner (och 63 millioner för Stockholm). Äfven med allt erkännande af att städer i uppblomstring måste inrätta sig för och i viss mån draga vaxel på framtiden, lär ingen vilja påstå, att en sådan finansförvaltning tyder på en så öfverlägsen skötsel af kommunernas ekonomi från de nu bestämmandes sida, att medverkan och kontroll från den stora, nu uteslängda mängden skulle vara ur den synpunkten öfverflödig.

Men denna mängd, kommunens arbetande befolkning i ordets egentliga mening, har äfven i andra, ännu viktigare afseenden intressen att bevaka, hvilka göra en genomgripande kommunal rösträttsreform till ett af dess främsta önskningsmål i detta land.

Arbetareklassen, sådan den nutida storproduktionen formar den — samma, rycker nu öfverallt upp i samhällena. Men det ligger i sakens natur att den, äfven under eljest gynsamma förutsättningar, först efter långvarigt, planmessigt arbete kan vinna något afgörande inflytande i

en modern stat, gent emot alla af gammalt magtegende klasser. I en måttligt stor industristad deremot, hvars befolkning alldeles öfvervägande består af lönarbetare, skall ingen med fog finna det obilligt, om dessa redan nu ha ett bestämmande inflytande. Och fins det någon rättvisa i de kommunala rösträttsförhållandena, med andra ord, äro dessa som sig bör grundade på personlighetsprincipen, så skola arbetarne också kunna i en sådan stad göra sig gällande, så snart de, genom sammanhållning och klarhet om hvart de vilja, visa sig värdiga att taga ledningen i sin hand.

För tidens största fråga, *arbetareklassens frigörelse*, blir därför den lika kommunala rösträtten af alldeles ovärderlig betydelse. Med tillhjälp af det fredliga och lojala vapen arbetarne på så sätt få i sin hand kunna de börja att stycke för stycke, inom området för en stadskommuns verksamhet och befogenhet, se på bästa sätt till godo sina hittills systematiskt undanskjutna kraf och intressen. På samma gång utgör det magtens ansvar, som sålunda kan börja falla äfven på deras lott, en den bästa uppfostran till sjelfkritik och till praktisk administrativ duglighet, som kan gifvas åt en samhällsklass, hvilken eljest får i det nutida samhället tusentals anledningar till kritik, men sällan ett tillfälle att sjelf lägga handen vid arbetet att göra det kritiserade bättre.

Utlandets arbetare ha också flerstädes börjat i sådan anda begagna den kommunala rösträtten, och de resultat de redan dermed vunnit mana på det kraftigaste att fortgå på denna väg.

Allmänt bekant är, att i *England* den uppfattningen under de senare åren arbetat sig fram i vida kretsar, äfven inom de borgerliga klasserna, att det är statens och kommunens oeftergiffiga skyldighet att positivt främja den arbetande klassens bästa. Sådana »progressister», hvilka helt brutit med det gamla låt-gå-systemet och utan skrämsel för ord lånat från socialismens arsenal hvad som synts dem praktiskt och omedelbart tillämpligt, hafva flerstädes i Storbritanniens mest betydande kommuner af valmännen kallats att leda stadens förvaltning. För ögonblicket är det Glasgow, som går i spetsen för denna tidsenliga kommunala arbetarepolitik, men föredömet har i större eller mindre utsträckning följts på många håll, och det kan måhända särskildt förtjena nämnas att Manchester, som en gång gifvit sitt namn åt den extrema doktrinarismen emot samhällets ingripande i de enskildes ekonomiska kamp för tillvaron, också hör till de britiska städer, der arbetarerösterna fält utslaget för en förvaltning efter »progressistiska» principer. Man söker i dessa kommuner samla i stadens besittning och under dess omedel-

bara ledning de allmän-nyttiga företagen, såsom vatten-, gas- och elektricitetsverk, vidare kommunikationsväsendet, såsom spårvägar och dylikt, och detta ej blott af finansiella skäl, utan äfven för att staden måtte kunna föregå med effektivt godt exempel beträffande arbetsvilkoren — vid alla dessa sålunda »kommunaliserade» företag tillämpas 8 timmars-dagen och betalas en anständig *minimilön*. Af samma skäl ha dessa städer brutit med det gamla entreprenadsystemet; i regeln utföra de i stället direkt sina allmänna arbeten, och der undantagsvis mellanhänder användas, sörja dessa efter lika rösträtt valda stadsfullmäktige för att entreprenörerna kontraktssenligt förpligtas att respektera gällande fackföreningstariffer.

I *Frankrike* ha arbetarepartiets representanter i municipal- och kommunalråden gått fram i öfverensstämmelse med de franska socialisternas kommunala program, hvilket först utarbetades på en kongress i Lyon 1892 och utan tvifvel mycket bidrog till att redan vid kommunalvalen samma år rådhusen i betydande städer, såsom Roubaix, Toulon, Marseille och andra, togos i besittning af den dittills undanskjutna klassen. Detta program, som upptager, utom punkter af alldeles samma slag som nyss omtalats från England, äfven fordringar på afskaffande af stadstullarna, progressiv beskattning, gratis bespisning af folkskolans barn och anordnande af skollofskolonier, kommunala apotek m. m., har sedermera reviderats och kompletterats vid flera kongresser af socialistiska municipalråds-medlemmar. Den kongress af detta slag, som hölls i Paris i juni 1895 och var besökt af 150 aktiva deltagare, medan ej mindre än 663 fullmäktige för franska stads- eller landtkommuner tillkännagåfvo sin sympati med densamma, bildade en formlig förening af franska socialistiska stadsfullmäktige, sammanhållna genom ett sekretariat på 7 medlemmar och åsyftande att bringa till stånd en planmessig samverkan för de kommunala reformernas genomförande. Från dess långa lista på opinionsyttringar, för hvilkas förverkligande det sedan ålåg medlemmarne att arbeta hvar inom sin kommuns fullmäktige, må ytterligare nämnas: åtgärder för anskaffande af billiga och sunda arbetarebostäder, en grundlig reform af fattigvården, uppräckning af helsovårdsnämnderna, »så att de icke nöja sig med att existera på papperet», inrättande af förlikningsnämnder och organisering af gratis rättshjelp, understöd åt arbetarebörser, organisering bland arbetarne sjelfva af kontroll öfver hur skyddslagstiftningen efterlefves o. s. v. Det kan ej förvåna att ett parti, som visar sig i handling vilja begagna den kommunala magten för dylika reformer i den stora massans intresse, i den allmänna och lika rösträttens land gått

hastigt framåt vid de kommunala valen. År 1896 behöll sålunda det franska arbetarepartiet, hvars röstetal sedan 1892 fördubblats, icke blott de nyss nämnda städerna, utan lade dertill ytterligare så viktiga samhällen som bland annat Lille, Calais och Bordeaux.

Följande sina franska bröders föredöme, ha äfven *Belgiens* arbetare, sedan de 1895 fått allmän kommunal rösträtt, ehuru kringskuren med 4-röstskala och 3-årigt flyttningsstreck, kastat sig med ifver in i de kommunala valen med ett socialistiskt reformprogram ungefär af samma art som det ofvan skizzerade: 8 timmars arbetsdag för kommunens arbetare, en minimilön på 3 fr. 50 c. (högre i dyrare kommuner), gratis bespising af skolbarn och fri skolmateriel, hem för vanvårdade barn o. s. v. Trots den ogynsamma vallagen lyckades också det belgiska arbetarepartiet genast vid första anloppet vinna majoritet i 78 kommuner och, i följd af vallagens bestämmelser om proportionel representation i vissa fall, insätta representanter i ytterligare 210. Och dessa kommuner äro ingalunda små, obetydliga industriorter. I det närmaste $\frac{1}{2}$ million belgier administreras för närvarande dels af enbart socialistiska stadsfullmäktige, dels af radikaler och socialister i förening, och i landets tre största städer (fränsedt Anvers) Bruxelles, Gand och Liège, inneha de tre stora partierna: katoliker, liberaler och socialister, ungefär hvar sin tredjedel af kommunalrepresentationen. Äfven i Belgien har för öfrigt i slutet af förlidet år organiserats en »förening af socialistiska kommunalråd» i samma syfte som den franska.

Man skall måhända invända, att en användning af den allmänna och lika kommunala rösträtten till att sätta i gång ett socialt reformarbete af det slag, hvarpå här ofvan exempel anförts, just visar det för samhället — läs: de besittande klassernas privilegier — vådliga i att förläna massorna en dylik rätt. Nu är det min öfvertygelse, att grundliga reformer af denna art så litet äro »samhällsvådliga», att de tvärt om äro den enda vägen för vårt nu bestående samhälles jemna och lugna utveckling till bättre anpassning efter dess medlemmars behof. Det faller emellertid utom ramen för denna framställning att upptaga någon diskussion om bästa sättet att använda rösträtten. Men jag har å andra sidan ingalunda velat sticka under stol med att den lika kommunala rösträtten icke i våra dagar från den svenska arbetareklassens sida kräfves enbart ur allmänna synpunkter af rättvisa och likställighet, utan i bestämd föresats att söka på bästa sätt använda densamma till att börja det genomgripande sociala reformarbete, som nu i vårt land alldeles undanskjutes. Att smyga igenom en verklig rösträttsreform under fagert tal om att den ingenting ändrar lär icke längre lyckas, dertill

framträda de motsatta klassintressena numera allt för tydligt. Här gäller helt enkelt att välja för eller mot, och jag dristar tro, att de klarsynta både bland vänner och motståndare skola hålla mig räkning för den öppenhet, hvarmed jag framhåller detta.

Det följer häraf också, att jag ingalunda skulle kunna anse mig tillfredsstäld med en begäran om »utredning af frågan», som t. ex. 1891 års, lagutskott föreslog. Öfver hufvud bedrifves i vårt land allt för mycket ofog med att låta »utredningar» träda i stället för mogna eller öfvermogna reformer. I detta fall särskildt skulle en »utredning» af den 100-gradiga skalans verkningar icke kunna bringa annat än den på det hela ganska likgiltiga upplysningen, att i somliga städer kan den rikaste tiondedelen rösta öfver alla andra, i andra städer den rikaste tolfte delen, i ännu andra kanske den rikaste femtondelen o. s. v. För att få veta detta i detalj om hvart och ett af våra små stadssamhällen behöfva vi icke spilla några komitékostnader, än mindre en dyrbar tid.

En reform af den kommunala rösträtten i städerna till likställighet medborgarne emellan kräfves efter min öfvertygelse af enkel rättvisa liksom den är en förutsättning för det enda säkra sociala reformarbetet, det som företages icke för arbetareklassen utan genom densamma. Någon utredning utöfver den, som ligger i öppen dag för oss alla om den nuvarande ordningens ohållbarhet, behöfves icke. Riksdagens majoritet kan heller icke undskylla sig med att den står inför en ny och ohörd, att ej säga oerhörd fordran, då jag nu vädjar till densamma för den lika kommunala rösträtten. Under liberalismens bättre dagar framställdes samma önskemål i motioner af män som t. ex. Lars Johan Hierta år 1868 och Arvid Gumælius ännu så sent som 1877. »Om lika rösträtt menas vara allt för mensklig», skref den sistnämnde för 20 år sedan, fick han väl finna sig i att ej alldeles slippa skalan. De 20 åren borde dock ha gjort något för människovärdets erkännande af den Svenska Riksdagen, och därför vill jag härmed föreslå,

att Riksdagen för sin del må besluta den ändring i kongl. förordningen om kommunalstyrelse i stad, att vid stadsfullmäktigeval hvarje röstberättigad må ega en röst.

Jag vågar anhålla, att lagutskottet, under förutsättning af bifall till detta förslag, måtte föreslå de nödiga ändringarne i förordningens ordalydelse.

Stockholm den 28 januari 1897.

Hjalmar Branting.